

De uitbouw van vrouwenwerkingen voor migrantenvrouwen

Interview met Lieve Lecluyse (LL), dd. 8 maart 2011, 10.00 h.

Lieve Lecluyse, sociaal werkster en psychologe van opleiding, was docente aan het H.I.M.W. te Antwerpen (later Karel de Grote-Hogeschool, departement Sociaal-agogisch Werk). Van in de jaren tachtig heeft zij zich bijzonder ingespannen om het sociaal werk met allochtonen een professioneler gehalte te geven. Ze heeft zich in de praktijk geëngageerd en zich daarnaast sterk gemaakt voor een meer gerichte opleiding en bijscholing m.b.t. immigratieproblematiek. Het verlagen van de drempel om allochtone jongeren op te leiden tot sociaal werker was één van haar blijvende bekommernissen.

BASISWERK

LL was van 1985-88 'gedetacheerd' (tijdelijk uit het onderwijs overgestapt) naar de **Koning Boudewijn Stichting** voor het programma **Bouwen aan welzijn en gezondheid**¹ dat aangestuurd werd door *Herman Baert* - programmaleider (en *Michel Vanholder*) Dit programma had een tiental items waarop projecten werden ontwikkeld. Projecten die voor financiering konden intekenen, geselecteerd werden en voor de projecttijd van drie jaar konden rekenen op extra begeleiding vanuit de Stichting.

LL was één van die begeleiders m.b.t. onderdelen integratie migranten en ondersteuning mantelzorg.

Wat LL zich kan herinneren van de thema's zijn:

- inspraak en participatie;
- ondersteuning mantelzorg;
- integratie migranten;
- effectiviteit en efficiency;
- GVO en preventie;
- burgerschap (apart of niet);
- intersectoriële samenwerking.

Men kon zich inschrijven, projecten werden op intrinsieke kwaliteit geselecteerd en kregen ondersteuning (medewerker van KBS voor 1 dag/week). Project voor 3 j. 150 000 Bef per jaar (werkingskosten) en productgericht (projectmatig werken als methode, met resultaatsverbintenis)

KONING BOUDEWIJNSTICHTING

1983

Bouwen aan welzijn en gezondheid

Programma welzijnszorg 1983-1988.

KBS

Brussel

LL had als concrete terreinen: integratie migranten en GVO (3 projecten: één bij het Buurtwerk 't Zuid A'pen (verder BW Zuid), één in wijkgezondheidscentrum de Sleep Gent - allebei voor Turkse vrouwen) en één rond ondersteuning mantelzorg in OCMW St. Genesius Rode.

¹ voordien gaven ze projectsubsidie, nu is er sprake van een gecoördineerd programma met 'bouwstenen' om het welzijnswerk (verder) te helpen professionaliseren.

De Sleep was gericht op de problematiek van preventie t.a.v. diabetes en zwangerschap bij Turkse vrouwen.

Specifiek probleem van Gent: moeilijkheden bij zwangerschap - ook veel gehandicapte kinderen (inteelt) en diabetes a.g.v. eetgewoonten.

BW Zuid had een project KADININ SESI (Stem van de vrouw), *Hilde Trekker* en *Sultan Balli* waren er werkzaam.

Sultan Balli

Specifiek probleem van 't Zuid: psychosomatische klachten bij Turkse vrouwen. Ze hadden al vrouwen doorverwezen naar *Toon Gailly* (CW Laken) die zich als psycholoog/antropoloog gespecialiseerd had in deze materie (ook breder: gezondheid en Turkse vrouwen: hun hysterie - het Boze Oog enz.)

Naast deze ontwikkeling valt er ook de groei te noteren van meerdere vrouwenhuizen: in het Antwerpse FLORA² en in Gent (De Poort-Beraber en 'El Ele' Hand in hand³)

In 1987 volgen in Antwerpen: Merksem (BW 't Dokske), algemeen SABO (Samenlevingsopbouw Borgerhout) en in Vilvoorde: Mikst-Casablanca.

Bij Kadinin Sesi was er ook een link met het epidemiologisch centrum/sociale geneeskunde van de UIA⁴ en met het Instituut voor Tropische Geneeskunde.

Ze hadden reeds meegewerkt aan een onderzoek rond loodvergiftiging en toename van TBC bij migrantenpopulatie op het Zuid. In het kader van het KBS-project was er een stuurgroep opgericht met *Rudi Peeters*, iemand van Tropische Geneeskunde (ITG), *Toon Gailly*, *dr. Leo Schillemans* enz. De stuurgroep dacht mee over de problematiek en aanpak van psychosomatiek.

Hebben vanuit de Stichting toen met deze groep (en De Sleep) een studiereis gemaakt in Turkije - Ankara en daar gezien hoe dispensaria werkten. Hoe vrouwen met geringe, maar specifieke opleiding (rond zwangerschap o.a.), uitgezonden werden om vrouwen op het platteland te helpen.

Van deze reis is een video gemaakt (UIA-videoploeg) die nadien gebruikt is en waar ook specifiek een studiedag rond is georganiseerd.

Het Turkse model van dispensaria heeft ons geïnspireerd om het concept van 'buurtmoeders' te ontwikkelen (1988). Dit concept was ook geïnspireerd op Nederlandse voorbeelden (1988)⁵

VROUWENWERKING

Waarom geen oriëntatie op mannen? Heel simpel. Die bereikte je niet. Vrouwen waren aanspreekbaar en brachten elkaar mee. Mannen hadden hun eigen circuit en daar was geen plaats voor engagement in dat soort werkingen. Trouwens signaleert LL ook heel wat zware problematiek van Turkse en Marokkaanse mannen op het Zuid zware problemen (gokproblemen), ook heroïneverslaving enz. (*"Het beeld dat ik daar van de mannen gekregen heb, was niet echt positief! Daar was wat geconcentreerd aan moeilijkheden daar op de Vlaamse Kaai"*)

² uit de activiteiten met de vrouwen kwamen de vrouwenwerkingen Ed Dayera en Flora voort (geschied. de Acht)

³ zie ook Het Turkse verenigingsleven in Gent: een casestudy. (Wouter Vanpas) (ethesis)

⁴ BW 't Zuid had meegewerkt aan dit onderzoek van de UIA

⁵ Maya Butalid-Echaves, Het Opstap-Project in Tilburg (zie <http://home.planet.nl/~butal000/M-stage/H3.htm>) zie ook: http://www.verwey-jonker.nl/doc/participatie/D3513606_def.pdf Tijdens 85-88 was dat idee ook al opgedoken via een rapport van Kagitçibasi C., Sunar D. & Bekman S. (1988) Comprehensive Preschool Education Project: Final Report. Ottawa IDRC/CRD/CIID. (bron LLecluyse)

Trouwens op het einde van het KBS-project werd een toneelstuk gemaakt door de vrouwen waar die de moeilijkheden met hun mannen vorm gaven "*Passief en alleen maar klagen! En wij die de zaak draaiende moeten houden (en het ook niet aankonden LL)*".

En vrouwen? Medische problematiek en opvoeding stonden centraal en boden een ingang om werking aan op te hangen. Van buitenaf werden ze vaker ook als 'probleemveroorzaker' aangeduid. Problemen met de kinderen op school: het zal wel tekort van sturing zijn door de moeder.

Bijeenkomsten verliepen in het Turks met vertaling van Sultan... en met kleine woordjes Nederlands. Het was dus moeilijk om serieus over een probleem te spreken.

BUURTMOEDERS (ontstaan vanaf 1987/88)

Deze formule (buurtmoeders) was eigenlijk de automatische overgang van KBS-project naar eigen werking. LL werkte via de UIA verder 1dag/week voor dit project.

Buurtmoeders op het Zuid betekende:

- rekrutering uit de vrouwengroep die al bestond en die functioneerde als vriendinnengroep, turngroep, samen naar de sauna, praatgroep (bespreking van eigen vrouwentema's, opvoedingsthema's).

Deze groepjes zijn gegroeid in de periode 1985-1988.

- het opleiden van de sterkste vrouwen die op huisbezoek konden (moeilijk met taal - maar vertaalhulp van *Sultan Balli*);

ook *Naima Annouri* aangetrokken: verpleegkundige A2 (werkte toen als verpleegkundige in Sint Vincentius), een Marokkaanse, omdat we ook voor Marokkaanse vrouwen gingen werken. Sultan werkte dan voor de Turkse kant.

- hun huisbezoek: focussen op het omgaan met kinderen, oriëntatie op opvoeding - kinderen niet laten...

We bewogen ons op de grens van het medische en het vormingswerk met die achttal vrouwen die het 'buurtmoederschap' opnamen. Het opleiden van deze 'moeders' was puur pionierswerk, zoeken... hoe moet je dit aanpakken? ⁶

Ook methodische dingen: gesprek voeren, luisteren enz. en daarnaast een inhoudelijke spoor rond opvoeding en medische punten. De methodiek was dat buurtmoeders werden gekoppeld aan een aantal gezinnen.

We hebben ook Kind & Gezin (K&G) benaderd: want de moeders hadden wel last met hun grotere kinderen, maar waar begint het... Daarnaast K&G had een bijzondere ingang: zij kwamen overal. Ook al was de samenwerking niet altijd zo simpel, dit was heel belangrijk. ⁷

De werkwijze bestond erin buurtmoeders aan gezinnen te koppelen (zo'n tien gezinnen per 'moeder'. Ze deden huisbezoeken aan een wekelijks ritme en na vier/vijf bezoeken was er een thematische groepsbijeenkomst. Met het oog op zo'n thema werd materiaal ontwikkeld. Thema's als spel, belonen en straffen, veiligheid, structuur bieden, slaap en rust. Het ging dus rond het 'kleine kind'. Het vertrok vanuit de vaststelling dat moeders met hun kinderen - in onze ogen - weinig deden. Kinderen werden verzorgd, maar kregen geen structuur... (onze normen?). *Annemie Vandenberghe* was goed in het ontwikkelen van bruikbaar materiaal. Letterlijk: kaartjes, spelletje iets wat de moeder i.s.m. het kind kon doen. Een ritueel voor het slapen gaan... Er was altijd iets dat aan het thema van de groepsbijeenkomst gekoppeld was. Die huisbezoeken waren ook bedoeld om na te gaan of de moeders ook effectief ermee werkten. Groepsbijeenkomsten waren er om ervaringen uit te wisselen en nieuwe thema's te formuleren.

---

⁶ Samen met enkele andere initiatieven is dan verder de opleiding 'intercultureel werk' ontstaan als aparte opleiding sociale promotie.

⁷ En dat heeft er ook toe geleid dat SAMIK nu inloopteam is geworden.

"Dat was - vind ik nog steeds - goed werk! Natuurlijk, het resultaat, het lukken van die dingen was vers twee.. De buurtmoeder moest 'goed genoeg zijn'... Het huisbezoek moest ook lukken (vaak stonden ze voor een gesloten deur)... Heel dat ding moest draaien om die groepsbijeenkomsten ook verder te stofferen..."⁸

Er werd ook verder gezocht naar geschikte methodieken om met migrantenvrouwen te werken (zie Weekend 'Methodisch Werken met migrantenvrouwen, Hoge Rielen, 16-18 januari 1987)

Was dit een geïsoleerd project? De Sleep bvb. had als gezondheidscentrum ook een Turkse medewerkster die op huisbezoek ging, voorlichting gaf enz. Maar dat was gekoppeld aan de huisarts: "Ga daar eens langs.. die moet een dieet volgen... maar dat kan jij misschien nog even uitleggen."

Dit Antwerpse project draaide en kreeg enige stabiliteit.

De naam SAMIK (Studie en Aktie met Migrantenvrouwen en hun Kinderen) was een naam die vanuit de UIA kwam omdat men zocht naar een visitekaartje. (R. Peeters) Het project kreeg vaste betekenis en bekendheid.

In '91/92 Onderzoek UIA met focusgroepsdiscussie om te zoeken naar versteviging van het werken met migrantenvrouwen.

Vrouwen van migranten kwamen sneller in beeld van de zorg dan mannen. Die bleven buiten het bereik, maar vrouwen kwamen wel het gezondheidssysteem binnen: a.g.v. zwangerschap en a.g.v. specifieke klachten die ze aangaven. Gezondheidsvragen en -problematiek van vrouwen was dus de eerste insteek om gericht op de migrantenproblematiek in te gaan. Het werd snel duidelijk dat allerlei klachten van migrantenvrouwen heel typisch waren en onze traditionele gezondheidszorg beetje sprakeloos maakte. Pioniers in dit veld namen dit op, maar zagen ook snel dat het niet om louter medische problematiek ging. Om uit die medicalisering te geraken was samenwerking met sociale werkers aangewezen.

De vraag was: waar kunnen we het onderbrengen om het te verankeren. Men kon niet blijven werken met projectgelden! Dat werd dan de inloopcentra voor Kind & Gezin. Hilde Trekker, pionier van het eerste uur, is met dit project verder gegaan als werkneemster van K&G. Later is SAMIK ondergebracht bij CAW Metropool, nog steeds als inloop voor K&G⁹.

De sleutel tot verandering in de gezinnen en in de opvoeding van de kinderen ligt volgens SAMIK in de waardering en de versterking van de moederrol van deze migrantenvrouwen. Actie-onderzoek leidde tot een eigen concept. Hierin staat het samengaan van groepswerk, huisbezoeken en opdrachten, die de groepsliden samen met hun kinderen uitvoeren, centraal. Buurtmoeders spelen een belangrijke rol in dit concept. Buurtmoeders zijn migrantenvrouwen, die dicht bij de leefwereld van de doelgroep staan, die geen agogische scholing hebben, maar wel beperkt opgeleid worden om als brugfiguur op te treden. Zij voelen heel goed aan wat er bij de doelgroep leeft en kunnen de doelstellingen en activiteiten van SAMIK voorstellen in de taal en de cultuur van de betrokkenen (Lecluyse, Van de Mieroop en Peeters, 1993: 5-6). Nadien kreeg SAMIK een erkenning als organiserend bestuur voor het runnen van een preventief zorgcentrum. Op die manier geraakte SAMIK ingebed in de reguliere werking van Kind en Gezin. Dit veranderde uiteraard de positie en de structuur van de vzw. Voordien kende de vzw een projectmatige werking, die steeds opnieuw aangepast en afgestemd werd op basis van nieuwe inzichten en ervaringen met de doelgroep. SAMIK maakte ondertussen de keuze om op langere termijn zeker actief te blijven op het vlak van projectwerk en methodiekontwikkeling, naast de inbreng in de reguliere werking van Kind en Gezin (SAMIK - Preventief zorgcentrum 'de wijk', 1997: 29-30).

SAMIK : een interventie met migrantenvrouwen en hun jonge kinderen : beschrijving en evaluatie / E. Van de Mieroop ; L. Lecluyse ; R.F. Peeters . -Antwerpen : Universiteit Antwerpen : Afdeling Epidemiologie en Sociale Geneeskunde, 1993. - 147 p..

⁸ nog actueel! [http://www.metropolis-server.com/arxius/1310presentacions/C3/5-Presentation-Berlin-\(NGO\)-Djamila-Boumekik.pdf](http://www.metropolis-server.com/arxius/1310presentacions/C3/5-Presentation-Berlin-(NGO)-Djamila-Boumekik.pdf) en http://www.stadtentwicklung.berlin.de/internationales_eu/staedte_regionen/download/11_02_09berlin.pdf

⁹ <http://www.cawmetropool.be/displayDeelwerkingen.aspx?titel=Inloopteam%20SAMIK>

OPLEIDING INTERCULTUREEL WERK

De buurtmoeders zijn, zoals gezegd, ook de aanzet geweest om te gaan denken aan meer systematische vormen van opleiding.

De opleiding 'Intercultureel werk' is gestart i.s.m. van het Hoger Instituut voor Maatschappelijk Werk (HIMW) en de VLOD-leergang, een weg om een bijscholingscircuit uit te bouwen, dat later aanleiding heeft gegeven tot de naam KASA (Katholieke Antwerpse Sociale Academie) om én HIMW én bijscholingsaanbod voor sociaal werkers te overkoepelen.

De opleiding Intercultureel Werk start ('91) met de bedoeling om (vooral allochtonen) een inhaalbeweging te laten maken in het onderwijs met het oog op sociaal werk praktijken. Een aantal van deze mensen werkte al in dit veld, maar hadden behoefte aan specifieke vorming. (Voor Antwerpen was dat o.a. duidelijk geworden via project van buurtmoeders).

In 1992 zijn er opleidingen van dit type in Limburg/Gent en Antwerpen

De achterliggende bedoeling was ook om allochtonen in het reguliere sociaal hoger onderwijs te krijgen.

Het bijscholingsprogramma was modulair opgezet en liep over drie jaar. Het eerste jaar was de belangstelling voor inschrijving groot en waren de kandidaten ook kwalitatief sterk (mensen die al langere tijd op 'hun honger zaten').

De opleiding wordt later via Mieke Vogels (VI. minister Welzijn) in 2000 bekrachtigd.

ONDERZOEK

Op het universitaire niveau speelt de ontwikkeling naar onderzoek: in Antwerpen ontstaat het Antwerps Centrum Migrantenstudies (juli 1990) waar vanuit verschillende faculteiten en werkveld aan meegewerkt wordt:

Ruud Peeters, Jan Vranken, Luc Goossens, Bernard Hubeau, Chris Temmermans, Piet Janssen, L.L.

http://www.ua.ac.be/main.aspx?c=*ACM&n=3731

In 2006 is het ACMS opgegaan in het nieuwe opgerichte interfacultaire Centrum voor Migratie- en Interculturele Studies (CeMIS) van de Universiteit Antwerpen.

Met dank
Wim Verzelen

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.